

בל תשחית בהלכה

דברים פרשת שופטים כ:יט-כ

(יט) כִּי תִצְוֶה אֶל עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָהּ לְגִדּוּחַ עָלֶיהָ גְרִזֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֵאָכֵל וְאֵתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה לְבֹא מִפְּנֵיךָ בַּמִּצּוֹר. (כ) רַק עֵץ אֲשֶׁר תִּדְעֶה כִּי לֹא עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֶתוֹ תִשְׁחִית וְכָרְתָּ וּבְנִיתָ מִצּוֹר עַל הָעִיר אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ.

מסכת בבא קמא דף צא:

א"ר חנינא: לא שכיב שיבחת ברי, אלא דקץ תאינתא בלא זמנה. אמר רבינא: ואם היה מעולה בדמים - מותר.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה נז

והמצוה הנ"ז היא שהזהירנו מהשחית האילנות כשנצור על עיר כדי להצר לאנשיה ולהכאיב לבבם, והוא אמרו יתעלה (ס"פ שופטים) "לא תשחית את עצה כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות." וכן כל הפסד נכנס תחת לאו זה כגון מי שישרוף בגד לריק או ישבר כלי לריק גם כן הנה הוא עובר משום לא תשחית ולוקה. ובסוף מכות (כב א) התבאר שהקוצץ אילנות טובות לוקה ואמרו ואזהרתיה מהכא כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו בשני מבבא בתרא (כו א):

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכתת העשין

מצוה שישית שנצטוונו כשנצור על עיר לאכול מן האילנות שבגבולה כל ימי המצור ואם נכרות אותם לבטלה דרך השחתה נעבור על עשה מוסף על הלאו המפורש בו והוא אמרו יתעלה (ס"פ שופטים) "כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות" ובפירוש אמרו בספרי "כי ממנו תאכל מ"ע ואותו לא תכרות מצות ל"ת." וראוי הרב לפי חשבוננו במצות שימנה גם את זה. ודע כי זו המצוה בעשה ולא תעשה שלה כשנצור על עיר להלחם עליה לתפשה שנצטוונו לחמול עליה כאשר נחמול על שלנו אולי נכבוש אותה, אבל בצאתנו אל ארץ אויב נשחית ונחבל כל עץ טוב וכן בימי המצור להצר לאנשי העיר בהשחתת האילנות שלא יחיו מהם כל זה מותר. לא אסרה תורה אלא השחתה בחנם. ולשון ספרי "לבוא מפניך במצור קצצהו." ולשון הרב במצוה הזו (ל"ת נז) איננו מכוון:

רמב"ם הלכות מלכים פרק ו:ח-י

הלכה ח: אין קוצצין אילני מאכל שחוץ למדינה ואין מונעין מהם אמת המים כדי שייבשו, שנאמר "לא תשחית את עצה", וכל הקוצץ לוקה, ולא במצור בלבד אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה, אבל קוצצין אותו אם היה מזיק אילנות אחרים, או מפני שמזיק בשדה אחרים, או מפני שדמיו יקרים, לא אסרה תורה אלא דרך השחתה.

הלכה ט: כל אילן סרק מותר לקוץ אותו ואפילו אינו צריך לו, וכן אילן מאכל שהזקין ואינו עושה אלא דבר מועט שאינו ראוי לטרוח בו, מותר לקוץ אותו, וכמה יהא הזית עושה ולא יקוצנו, רובע הקב זיתים, ודקל שהוא עושה קב תמרים לא יקוצנו.

הלכה י: ולא האילנות בלבד, אלא כל המשבר כלים, וקורע בגדים, והורס בנין, וסותם מעין, ומאבד מאכלות דרך השחתה, עובר בלא תשחית, ואינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם.

מנחת חינוך פרשת שופטים מצוה תקכט

...והנה על אילן מאכל לוקה ועל שאר דברים אין לוקין ונראה דעל הלאו עוברים רק דאין לוקין כיון דאינו מפורש בקרא רק אילן מאכל וכ"נ מדברי הר"מ....

חיי אדם חלק א כלל יא

ורמב"ם בהלכות מלכים פ"ו כתב, דשאר השחתות חוץ מאילן הוא מדרבנן:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות תקס"ב:

הגה: ויש מקומות שנהגו לשבר כוס בשעת חופה, או לשום מפה שחורה או שאר דברי אבילות בראש החתן (כל בו).

מסכת בבא קמא צא:

דתניא: מקרעין על המת ולא מדרכי האמורי, אמר רבי אלעזר: שמעתי, שהמקרע על המת יותר מדאי - לוקה משום בל תשחית, וכ"ש גופו.

חיי אדם חלק א כלל יא

מותר להתיר ציצית מטלית ליתנם בטלית אחר. אבל שלא להניחם בבגד אחר, לא, דאסור לבטל מצות טלית זה. ואם רוצה לעשות מהטלית בגד שלא יהיה עוד ארבע כנפות, מותר ליטלן. וכן אם נפסק אחד מהחוטין, אף על גב דעדיין כשרים, או שרוצה לעשות בו ציצית יותר יפים, מותר להתירן ולהשליכם (ט"ז ולבוש). ונראה לי דלאו דוקא להתירן אלא דאם קשה בעינינו הטירחא להתירן, מותר לנתקם, ואין בזה משום בל תשחית, כיון שאינו עושה דרך השחתה (סי' ט"ו ובמ"א).

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת רצו"א:

הגה: ונוהגין לשפוך מכוס של יין על הארץ, קודם שסיים בפה"ג, כדי שלא יהיה הכוס פגום. וטעם השפיכה, דאמרינן: כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה, ועושינן כן לסימן טוב בתחלת השבוע. גם שופכין מן הכוס לאחר הבדלה ומכבין בו הנר ורוחצים בו עינינו, משום חיבוב המצוה.